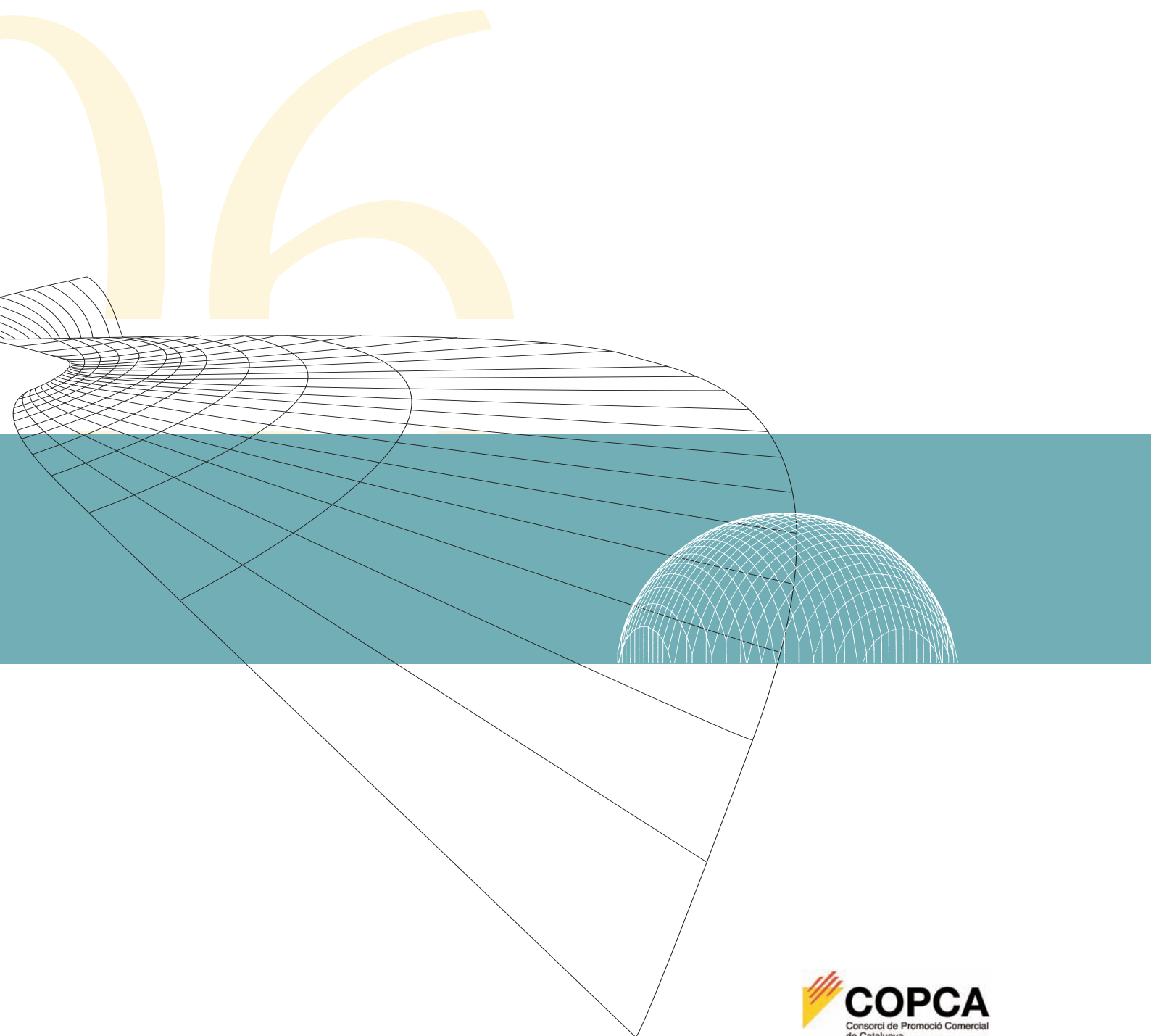

INFORME ANUAL
OBSERVATORI
MERCATS EXTERIORS

2006

Tendències de futur i noves realitats

INFORME ANUAL
OBSERVATORI
MERCATS EXTERIORS

2006

Tendències de futur i noves realitats

Equip de redacció

Direcció

Maite Ardèvol. Cap de l'Observatori de Mercats Exteriors del COPCA.

Coordinació Científica

Joan Tugores. Coordinador del Fòrum permanent amb les entitats de coneixement de l'Observatori de Mercats Exteriors del COPCA. Catedràtic d'Economia a la UB.

Supervisió de Recerca

Susana Gordillo. Coordinadora de la Unitat d'Anàlisi i Prospectiva de l'Observatori de Mercats Exteriors del COPCA. Professora titular de Política Econòmica a la UB.

Equip de Recerca

Pablo Sánchez. Consultor de l'Observatori de Mercats Exteriors del COPCA

Gemma Llauradó. Col·laboradora de la Unitat d'Anàlisi i Prospectiva de l'Observatori de Mercats Exteriors del COPCA

Sergi Afcha. Col·laborador de la Unitat d'Anàlisi i Prospectiva de l'Observatori de Mercats Exteriors del COPCA.

Revisió lingüística

Jordi Martí

Edició

Consorci de Promoció Comercial de Catalunya, COPCA
Generalitat de Catalunya

© Consorci de Promoció Comercial de Catalunya, COPCA
Generalitat de Catalunya

Primera edició: Barcelona, juny 2006.
Tiratge: 3.000 exemplars

Disseny gràfic: Palli Disseny
Impressió: Gràfiques Pacífic, S.A.
DL: B-31603-2006

Nota: El COPCA no comparteix necessàriament totes les opinions expressades en aquest document.

Presentació

Resum executiu

Cap a on va el món:
tendències de fons i canvis en les pautes econòmiques
i empresarials

El món està canviant: Anàlisi i prospectiva Cap a un món pla? <i>How flat is the world?</i>	49
Implicacions sobre la realitat econòmica i empresarial Noves pautes: potencial econòmic, activitat productiva, comerç i inversió	57
Les grans forces i tendències	
La tecnologia i com canvia les vides i els negocis	71
Un món connectat, unes persones connectades	80
Noves realitats demogràfiques: envelliment, migracions, <i>next generation, womenomics</i>	86
Canvis en el treball: tendències regionals i sectorials, canvis en els salaris, nous perfils.	103
Canvis en les preferències i en el consum: una nova lògica social; consum emocional: <i>yeppis; homing; territori i globalització</i>	109
Canvis en el lleure: benestar, experiències, turisme mèdic i estètic, “generació e”, oci digital i llars del futur	126
Restriccions: energia i recursos naturals	134
Noves realitats econòmiques i empresarials	
Globalització productiva: multinacionalització i participació de l'activitat productiva	151
Tendències del comerç mundial	179
Noves pautes del comerç: implicacions per als debats sobre competitivitat	203
Fluxes financers internacionals: estalvi i inversió, equilibris i desequilibris	220
La governabilitat del món global: redistribució del poder econòmic i les seves implicacions.	236

Reformulació del paper de les regions a la societat del coneixement Juha Kaskinen. Finland Futures Research Centre	47
Globalització, canvi tecnològic i competitivitat empresarial: cap a l'empresa xarxa Manuel Castells i Jordi Vilaseca. Universitat Oberta de Catalunya (UOC)	66
El mercat del medi ambient Rafael Sagarduy. IDOM	84
Envelliment de la mà d'obra i productivitat. Complementarietats i experiència Max Halvarsson. Institute for Future Studies	89
Immigració i productivitat Muriel Casals. Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)	97
El sector d'alimentació i begudes: claus per a la competitivitat futura Sabin Azua. B+I Strategy	120
Preus del petroli: nou cicle o ruptura? Mariano Marzo. Universitat de Barcelona (UB)	136
Evolució de l'oferta al quinari José Aguilà. IOR Consulting	155
Els reptes del sector tèxtil i de confecció Javier Vello. PriceWaterhouseCoopers	158
Tendències sectorials en components d'automòbil Xina i Europa de l'Est Pedro Nueno. InterBen Consulting	160

Tendències en el sector de l'aeronàutica i l'espai Lluís Ramis. Cluster Development	163
Noves vies d'internacionalització: les empreses nascudes globals (born globals) i les que es redefeixen globals (re-born global) José Luis Marín, Silviya Svejenova, Montse Ollé i Marcel Planellas. ESADE – Universitat Ramon Lull	167
Estratègies, formes organitzatives i factors claus d'èxit internacional de les empreses catalanes: una comparativa a nivell internacional Alex Rialp, Josep Rialp, Josep Lluís Llacuna et al. Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)	173
La indústria agroalimentària catalana Mariona Farré, Mercè Sala i Teresa Torres. Universitat de Lleida	182
Trets bàsics i evolució recent del comerç exterior català Joaquim Solà i Xavier Sáez. Universitat de Barcelona (UB) Modest Fluvià. Universitat de Girona (UdG)	196
El marge extensiu de les exportacions catalanes (1988-2004) Xavier Cuadras i Jordi Puig. ESCI – Universitat Pompeu Fabra (UPF)	207
Futur del marc regulador: més o millor, i en tot cas diferent Ramon Torrent. Universitat de Barcelona (UB) i Director Càtedra OMC-Integració Regional	239

En un món on les transformacions es produeixen cada vegada de forma més accelerada, el coneixement, l'anticipació, la ràpida detecció dels canvis de tendència, per tant noves oportunitats en els mercats internacionals, en els sectors econòmics, en noves tecnologies i en el marc polític, legal i social mundial són requeriments indispensables per a una economia competitiva.

Amb la finalitat de comptar amb una eina prospectiva que permeti: **planificar accions empresarials, definir polítiques proactives, col·laborar per a que Catalunya sigui pionera en la seva capacitat d'anticipació, i per tant millorar la nostra resposta als reptes que avui es plantegen davant del procés d'internacionalització**, el COPCA va posar en marxa el passat mes de setembre l'Observatori de Mercats Exteriors (OME), tenint com a base la seva xarxa internacional a 50 mercats del món.

La creació de l'Observatori de Mercats Exteriors és una de les accions previstes en la implantació del **"Pla per a la internacionalització de l'empresa catalana 2005-2008"**, executat pel COPCA – mesura prioritària de "l'Acord estratègic per la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana", signat pel Govern i els agents socials el 16 de febrer de 2005.

Aquest instrument, que neix amb vocació de servei al teixit empresarial, especialment les PIMES, s'ha començat a construir en el marc d'un projecte col·laboratiu, que permeti aplegar diferents experts, analistes, grups de reflexió i institucions, amb un nucli de treball específic: l'anàlisi del futur.

I tot i que és un projecte incipient, arriscat, complex i ambiciós, estem convençuts que l'anàlisi del futur pot ser una eina important per al desenvolupament, per tres motius principals: 1) l'anàlisi del futur és integradora, 2) va acompanyada d'un enfocament social i 3) pot actuar més objectivament, tot fent confluïr diversos actors. A nivell empresarial som del parer que **una bona gestió d'un negoci requereix la gestió del seu futur, i la gestió del futur ara passa per la gestió de coneixement**. I malgrat que

vivim sotmesos a una intoxicació permanent d'informació, és precisament per aquest motiu, per a no imitar el que ja hi ha en excés - fotografies del present que, de fet, un cop fetes es converteixen en passat - que l'Observatori ha d'actuar destil·lant el coneixement rellevant que millori la presa de decisions empresarials. I per tant no es tracta d'injectar més informació, sinó sumar i compartir capacitat d'anàlisi i anticipació.

I precisament perquè el centre del treball de l' Observatori és l'anàlisi del futur, àmbit complex i imprecís, amb pocs precedents al nostre país, on no es desenvolupen encara ni estudis ni formació específica, s'han iniciat tot un seguit d'actuacions en la posada en marxa de l'Observatori.

Una de les primeres actuacions de l'Observatori ha estat **la creació d'un equip de recerca en anàlisi global**, de caràcter multidisciplinar, amb la principal funció de **construir una xarxa d'informació** intel·ligent que permetrà analitzar les tendències globals, aplicades i sectorials cap al futur. La informació estarà continguda en una base de dades que s'actualitza permanentment. En la seva construcció s'aplica una metodologia de recerca que permet reunir per a cada ítem la informació rellevant per realitzar anàlisis aplicades als sectors econòmics de Catalunya, informes monogràfics i diversos creuaments dels temes, segons interressi a l'analista. Amb tot, la identificació de canvis amb impacte en els sectors de l'economia, també requereix col·laborar amb els centres de reflexió internacionals i el desenvolupament de treballs específics.

La construcció d'aquesta xarxa intel·ligent d'informació ha requerit la constitució d'un instrument de suport per tal d'aprofitar al mateix temps tot el potencial de coneixement i capacitat del país, especialment de les universitats, i la seva canalització a les necessitats de l'empresa. Aquest instrument és el **Fòrum permanent amb les entitats de coneixement a Catalunya**.

El correcte funcionament de l'Observatori de Mercats Exteriors ha necessitat també d'una eina transversal que compti amb la participació i col·laboració d'un nombre sig-

nificatiu d'especialistes i destacats membres d'organitzacions internacionals i empresarials per tal de contribuir a assolir amb èxit els objectius de l'Observatori. Aquesta eina: **l'International Trends Forum, es realitzarà anualment.** La primera edició es va desenvolupar el passat mes de novembre amb una participació de 74 analistes, en el marc de la Setmana d'Internacionalització organitzada pel COPCA, i va contribuir de forma molt significativa a la definició dels continguts i les àrees temàtiques de treball de l'Observatori de Mercats Exteriors.

Arran d'aquest primer fòrum anual de l'Observatori, entre d'altres processos, que s'han estructurat per al 2006 les àrees de recerca en tendències globals, mercats, sectorials i aplicades i s'han iniciat els següents treballs:

Tendències globals

En aquesta àrea cal assenyalar el treball sobre tendències de futur amb incidència en el comerç internacional, del que cal destacar l'elaboració **del mapa de mercats** per a la PIME catalana, i l'**anàlisi de sectors amb millors oportunitats** de comercialització i inversió. I també el treball sobre **el futur del marc regulador del comerç internacional.** Ambdós treballs formen part de la Col·lecció d'Estudis Prospectius de l'OME. També cal mencionar en aquest àmbit la configuració del **Baròmetre de Relacions Internacionals**, a desenvolupar en el marc de l'Acord amb la Càtedra OMC-Integració Regional de la Universitat de Barcelona. Finalment, en aquest àrea també citar els **treballs sobre consum, TIC i salut** que formen part dels Papers de Prospectiva i Estratègia de l'OME, que elabora la seva unitat de recerca.

Tendències en mercats

En aquest àmbit cal destacar els treballs iniciats sobre els escenaris en l'evolució dels **mercats emergents**, les oportunitats a mig i llarg termini per a la PIME catalana a la **ribera sud del mediterrani**, així com l'anàlisi d'oportunitats de les **properes ampliacions de la UE:** Romania, Bulgària i Croàcia. Els tres treballs formen també part de la Col·lecció d'Estudis Prospectius de l'OME.

Tendències sectorials

En l'àmbit sectorial cal destacar els treballs prospectius per a la **indústria de la moda** als EUA, Europa i Japó, **l'alimentació** i begudes a mercats desenvolupats, la química fina, per al sector de **components d'automoció** a Europa de l'Est i Xina, **l'aeronàutic**, i per al sector de **medi ambient**. Tots ells formen també part de la Col·lecció d'Estudis Prospectius de l'OME. Esmentar a més, el treball sobre **serveis quinaris** que forma part dels Papers de Prospectiva i Estratègia de l'OME, i que també elabora la seva unitat de recerca.

Tendències aplicades

En aquest àmbit destacar els cinc treballs iniciats: **l'anàlisi comparativa de les exportacions catalanes**, l'estudi de **l'exportació i competitivitat aplicada a nivell d'empresa i sector**, o el treball sobre **la confluència i/o divergència de les tendències internacionals de comerç exterior i d'IDE amb Catalunya** o la comparativa internacional sobre **estratègies, formes organitzatives i factors claus d'èxit**, l'anàlisi de noves vies d'internacionalització: les **empreses nascudes globals** i les que es redefeixen globals, així com **la gestió de la innovació en els processos d'internacionalització**. Tots aquests treballs inicien la col·lecció de Quaderns de l'OME.

Finalment, entre les tasques que ha assumit recentment l'Observatori figura **l'elaboració d'un Informe Anual sobre les tendències dels mercats internacionals. El primer informe és el que estem presentant.**

Certament existeixen tant a Catalunya com a nivell internacional estudis i informes sobre l'evolució de l'entorn de l'economia internacional i el nou marc "global" de l'activitat econòmica i empresarial. Tant a nivell local, estatal i internacional, institucions acadèmiques, serveis d'estudis d'entitats empresarials i dels agents socials, presenten valuosos anàlisis. De fet, una part important de la tasca de l'Observatori és posar a disposició les tasques analítiques, prospectives i de recerca que puguin subministrar termes de referència operatius per a la internacionalització amb èxit de l'economia catalana, les seves empreses i la seva societat.

Els trets distintius que hem volgut potenciar en aquesta primera edició de l'Informe Anual de l'Observatori de Mercats Exteriors, són:

a) **Una perspectiva realment global**, que parteixi de les noves realitats i “regles del joc” a nivell internacional, per traslladar a les possibles estratègies i actuacions des de Catalunya, i l'aprofitament - inclosa la superació dels riscos - d'aquests nous entorns. No es tracta, doncs, només d'estudiar el paper o la inserció de Catalunya en els processos de globalització i integració, sinó d'una manera més àmplia de posar a disposició del teixit productiu, empresarial i social, l'anàlisi de les noves realitats i suggeriments sobre les fórmules per adequar-se, anticipar-se o reubicar-se.

b) **Una utilització de les eines més potents disponibles de l'anàlisi i la prospectiva**. Malgrat la complexitat – o pot ser per aquesta mateixa causa - i fins i tot perplexitat que les noves realitats “globals” plantegen, estan emergint enfocaments analítics rigorosos i nous, així com treballs de prospectiva originals, que cal apropar als agents econòmics i socials de Catalunya. En tot cas, un tret destacat vol ser la **recerca d'un raonable equilibri entre les formulacions analítiques i prospectives amb components sovint necessàriament a mig i llarg termini, d'una banda, i de l'altre les exigències del teixit productiu** per a una adient ubicació a la nova divisió internacional de l'activitat.

L'Informe Anual, que consta de tres parts, fa ús dels treballs desenvolupats tant per l'equip propi de l'Observatori de Mercats Exteriors, inclosa la seva Unitat d'Anàlisi i Prospectiva, així com dels primers estudis prospectius iniciats aquest any 2006, i també de les anàlisis que van conformant els Quaderns de l'OME, gestats en el marc del Fòrum permanent d'entitats del coneixement.

La primera part vol condensar una vista panoràmica de les principals tendències que afronta el món en els propers anys en l'àmbit econòmic i empresarial.

La segona part recull algunes de les principals tendències que configuren el nou entorn dels mercats exteriors. S'analitzen d'una banda les tendències en matèria de preferències, demanda i necessitats d'unes societats amb canvis importants. Alguns d'aquests canvis tenen a veure amb factors demogràfics, com l'envelliment de les poblacions, els fluxos migratoris, l'emergència d'una joventut ("*the next generation*") ja adaptada a un entorn global, o el paper de la dona ("*womenomics*") amb les conseqüències sobre la distribució i alteració de pautes de potencial adquisitiu internacionals i intergeneracionals. Un altre aspecte que mereix atenció específica són els canvis en les tendències de la innovació en sentit ampli i la tecnologia en particular, amb la revalorització de la creativitat i l'esperit emprenedor. Finalment, en aquesta primera part, les previsible evolucions de les qüestions energètiques i mediambientals requereixen atenció singularitzada.

La tercera part de l'Informe concreta realitats i tendències en l'àmbit més específicament econòmic-empresarial, en les vessants interrelacionades de l'activitat productiva (localització de l'activitat, estratègies de multinacionalització, noves fórmules de distribució internacional de l'activitat, etc.), comercial (noves realitats i tendències en el comerç internacional ("especialització vertical", comerç en inputs intermedis, regles del joc multilaterals i regionals, paper de les economies emergents, etc.) i financers (equilibris i desequilibris internacionals entre estalvi i inversió, implicacions i explicacions dels desequilibris comercials i fluxos financers, escenaris de futur, redistribució de poder econòmic a nivell internacional, etc.), amb corollaris sobre els problemes de governabilitat mundial i a la vegada es trasllada al debat sobre la posició competitiva de Catalunya d'algunes de les implicacions de les tendències i trets analitzats.

Aquest treball és, doncs fruit d'una feina d'equip de tota la unitat de l'OME, que en la seva redacció ha utilitzat les darreres fonts contrastables i de prestigi internacional i també la col·laboració de reconeguts experts que han aportat en els diferents articles la seva visió aplicada. Donada la complexitat, de l'amplitud de variables i disciplines en estudi i la seva interconnectivitat, allò que recull aquest primer informe, tot i la seva

extensió, no és una anàlisi exhaustiva de totes aquestes. Però sí que en aquest primer Informe Anual de l'Observatori de Mercats Exteriors estan garantits els plantejaments i tendències més rellevants, més recents i més actuals.

Maite Ardèvol

Cap de l'Observatori de Mercats Exteriors del COPCA